

*Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper*

JEL Classification: E25, H62, I15

Amra Nuhanović* • Amra Babajić**

SIROMAŠTVO POD UTJECAJEM COVID-19: PREGLED I PROGNOZE

POVERTY UNDER THE INFLUENCE OF COVID-19: OVERVIEW AND FORECASTS

Sažetak

Ovaj rad je pokušaj produbljivanja i razjašnjavanja rasprostranjenosti fenomena siromaštva tijekom pandemije COVID-19. Aktualna pandemija u ovom trenutku predstavlja veliki izazov za svjetsko gospodarstvo i stavlja nositelje ekonomske i socijalne politike pred nimalo jednostavne odluke. Vrlo je teško izmjeriti stvarne učinke pandemije COVID-19 na globalnu ekonomiju (misli se prije svega na razinu proizvodnje, zaposlenost, sigurnost hrane, međunarodnu trgovinu itd.), a time i na stope i granice siromaštva. Rezultati istraživanja pokazali su da su, za razliku od nedavne globalne financijske krize, trenutna pandemija i trenutna zdravstvena kriza utjecale na sva gospodarstva svijeta - posebice s aspekta siromaštva i životnog standarda. Rezultati istraživanja mogu pomoći kreatorima ekonomske i socijalne politike pri osmišljavanju strategija za smanjenje.

Ključne riječi: siromaštvo, islamska ekonomija, konvencionalna ekonomija, COVID-19, komparativna analiza.

Primljeno: 08.02.2021; Prihvaćeno: 06.04. 2021

Submitted: 08-02-2021; Accepted: 06-04-2021

*Vanredni profesor na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Tuzli. E mail: amra.nuhanovic@untz.ba

**Docent na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Tuzli. E mail: amra.babajic@untz.ba

Abstract

This paper is an attempt to obtain and explain the prevalence of poverty at the time of the COVID-19 pandemic. The current pandemic poses a great challenge to the world economy and makes not at all simple decisions for economic and social policy makers. It is very difficult to measure the real impact on the global economy of the COVID-19 pandemic (meaning primarily the level of production, employment, food security, international trade, etc.), and therefore the poverty rates and lines. The results of the research showed that, contrary to the recent global financial crisis, the current pandemic and the current health crisis have affected all the world's economies - especially with aspects of poverty and living standards. The results of the research can help economic and social policy makers in designing a poverty reduction strategy.

Keywords: *poverty, islamic economy, conventional economy, COVID-19, comparative analysis.*

UVOD

U okruženju, koje se brzo mijenja, veoma je teško izmjeriti stvarne utjecaje na globalnu ekonomiju od strane pandemije COVID-19 (misli se prevashodno na nivo proizvodnje, zaposlenosti, sigurnost hrane, siromaštvo, međunarodna trgovina, itd). Zemlje koje su najviše pogođene pandemijom čine većinu globalnog BDP-a. Međutim, bitno je istaći veoma važnu činjenicu da su, suprotno nedavnoj globalnoj finansijskoj krizi, sadašnjom pandemijom i trenutnom zdravstvenom krizom pogođene gotovo sve ekonomije svijeta.

Siromašne zemlje kao i zemlje u razvoju se, danas u jeku pandemije COVID-19, suočavaju sa teškim situacijama u vidu: nedostatka priliva novčanih sredstava, nedovoljne koordinacije vladajućih struktura što je rezultiralo neadekvatnim odgovorom zdravstvenih sistema, neformalnim tržištima rada, ekstremnim siromaštvom, pretjeranim emigracijama, itd.

Islamske finansije danas neminovno predstavljaju alternativu za konvencionalni način finansiranja raznih jazova koje vidimo i čiji smo do danas bili svjedoci. Sa porastom upotrebe i korištenja islamskih alata za socijalno finansiranje, poput vakufa (islamske zadužbine) u finansijama i *grosso modo* u ekonomiji, mogu se postići veći doprinosi u cilju postizanja smanjivanja siromaštva i promicanja zajedničkog prosperiteta na održiv način.

Međutim, od početka COVID-19 krize, islamske zemlje¹ (zemlje članice OIC-a)² su uložile ogromne napore da intenziviraju zajedničko djelovanje suočavanju sa pandemijom³, kako sa ekonomskog, socijalnog tako i pravnog stanovišta. Rezultati takvih djelovanja su se ogledali u inicijativama (podržanih također, i od međunarodnih

¹ Islamske zemlje u kojima je zabilježena visoka stope siromaštva u vremenu COVID pandemije. Beluran 12.1%, Kota Marudu 13.1%, Tongod 14.6%. IMF WEO Data bases.

² To su zemlje koje su klasificirane kao „zemlje u razvoju“, pri čemu je njih 21 klasificiran kao „najmanje razvijene zemlje“ (eng. *least developed countries*). IMF WEO Data bases.

³ Intenzivno od 9 aprila 2020. godine.

finansijskih institucija) dodjeljivanja finansijskih sredstava državama članicama kako bi se suzbili mondijalni efektipandemije korona virusa i njeni ekonomsko-socijalni utjecaji. Tako se ističe finansijska podrška od 2,3 milijarde USD od strane ISDB (Islamske razvojne banke) kao i ISF fonda za hitnu pomoć od 1 milion USD isključivo za pomoć najmanje razvijenim islamskim zemljama.⁴

Nažalost, pandemija je pogodila sve ekonomske sektore i sve segmente društva. Rastuće stope ekonomskog rasta koje su prethodile izbijanju pandemije su danas dovedene u pitanje. Predviđa se da će se nivo nezaposlenosti i stope siromaštvadramatično povećati širom svijeta, a mnoge islamske zemlje su nažalost u središtu ovih negativnih implikacija. S time u vezi, trenutna situacija u islamskim zemljama svjedoči da se pandemija pokazala posebno štetnom za ranjivesocijalne grupe u društvu, uključujući siromašne, starije osobe, žene, mlade i djecu i osobe sa invaliditetom. Ljudi bez pristupa tekućoj vodi, izbjeglice, migranti ili raseljene osobe pate i ugrožene se od pandemije i njenih posljedica u smislu ograničenog kretanja, manje mogućnosti zaposlenja, sukoba, konflikata, povećane ksenofobije, predrasuda i netrpeljivosti.

Pandemija COVID-19 produbljuje i jača već postojeće socijalne nejednakosti u islamskom društvu i pojačava ranjivost u socijalnom, političkom i ekonomskom sistemu. To govori u prilog i trenutno stanje i aktuelni trendovi u islamskim zemljama koji su okarakterisani sa visokom stopom siromaštva, sukobima i unutrašnjim raseljavanjem, migracijama i izbjegličkom krizom. Nepobitna je činjenica da su ove prevladavajuće nejednakosti postale još više intenzivirane kada se povežu sa dodatnim teretom stvorenim od pandemije. Čak su i najrazvijenije islamske zemlje sa razvijenom socijalnom zaštitom bile ispod svjetskog prosjeka. Ograničene mreže socijalne sigurnosti u islamskim zemljama znače da će socijalna zabrinutost stanovništva biti povećana zbog nedostatka adekvatnih mjera kako bi se zadovoljile njihove osnovne potrebe u vremenima COVID-a. Ova situacija je još gora za ugrožene populacije koje se sada moraju nositi sa posljedicama izbijanja pandemije.

Sva dosadašnja istraživanja na navedenu temu su pokazala da će zemlje koje su evidentirale visoku stopu siromaštva i prije izbijanja pandemije, biti još više ranjive. Tako je primjera radi organizacija pod nazivom *Ekonomske i socijalne Ujedinjene nacije - Komisija za zapadnu Aziju (ESCWA)* otkrila u svom kratkom izvještaju o COVID-19 da je Arapski region pretrpio velike ekonomske gubitke te da se procjenjuje da će cifra oko 8,3 miliona ljudi činiti siromašne.⁵ Također, Izvještaj Svjetske banke o globalnom siromaštvu ukazuje na to da će Sub Saharska Afrika biti u konačnicinajviše pogođena pandemijom, te da će zabilježiti stanje sa povećanim ekstremnim siromaštvom. U izvještaju se navodi da će 23 miliona ljudi biti „gurnuti“ u siromaštvo u pomenutoj regiji, što naravno uključuje i većinu islamskih zemalja (Svjetska banka, 2020).

Shodno navedenom, cilj ovog rada je izvršiti analizu siromaštva kao društvenog problema u vremenu COVID pandemije te, na bazi prethodnih istraživanja i postojećih podataka, pokušati opisati prognozu uticaja COVID-19 na svjetsko siromaštvo. Naučna

⁴ Pogledati oficijelnu stranicu Islamske razvojne banke, www.isdb.org, pristupljeno 10.10.2020.

⁵ www.unescwa.org, pristupljeno 10.10.2020.

literatura na zadatu temu je veoma oskudna, te su autori dali značajan naučni doprinos time što su na adekvatan način, u teorijskom - metodološkom smislu, sistematizirali dosadašnja sveobuhvatna teorijska (sa)znanja o ovom društvenom fenomenu u vremenu Covid-a. Operativni cilj rad je izvršiti komparaciju preduzetih mjere u konvencionalnim i islamskim ekonomijama kada je u pitanju odgovor ekonomije i siromaštva na uticaj COVID-a. Na temelju dosadašnjih istraživanja, vezanih za koncept siromaštva pod uticajem pandemije koronavirusa, može se konstatovati da je navedena problematika istraživanja veoma aktuelna i nedovoljno istražena, te stoga postoji teorijsko i praktično opravdanje, odnosno potreba za realizacijom takvog istraživanja.

Rad je podijeljen na sljedeći način. Nakon uvodnih razmatranja, prvo poglavlje daje koncizan prikaz literature i prethodnih istraživanja koja tretiraju navedenu problematiku. Drugo poglavlje podliježe metodologiji istraživanja, a treće rezultatima i diskusiji. U konačnici, u zaključnim razmatranjima su sumirani osnovna nalazišta i prijedlozi za buduća istraživanja.

1. TEORIJSKI OKVIR ISTRAŽIVANJA I PREGLED LITERATURE

U literaturi nailazimo na veliki broj radova i istraživanja sa anglosanksonskog govornog područja vezanih za istraživanje utjecaja pandemije COVID-19 na siromaštvo u svijetu. U radu su kao osnova za definiranje istraživačkog problema poslužili rezultati više istraživanja, na osnovu kojih je sačinjena sistematizacija teorijskih koncepata i rezultata prethodnih istraživanja.

S time u vezi, Asep Suryahadi Ridho & Al Izzati Daniel Suryadarma (2020) stavljaju fokus istraživanja na analizu uticaja COVID pandemije na siromaštvo u Indoneziji kao tipičnoj islamskoj zemlji. Naime, autori navode da će do kraja 2020. godine oko 1,2 miliona ljudi u zemlji biti zaraženo. U poređenju sa projekcijom ekonomskog rasta od 5 % za 2020. godinu, COVID-19 će po svemu sudeći smanjiti rast Indonezije na između 1 i 4 %. Stopa siromaštva povećati će se sa 9,2 % u septembru 2019. na 9,7 % do kraja 2020. godine. To znači da će 1,3 miliona ljudi biti „gurnuto“ u siromaštvo. Prema „najtežoj“ projekciji, rađenoj u radu, stopa siromaštva povećat će se na 12,4 %, što znači da će još 8,5 miliona ljudi postati siromašno. U konačnici, kao zaključak u radu se navodi da Indonezija treba proširiti svoje programe socijalne zaštite kako bi pomogla „novim siromašnim“ uz već „postojeće siromašne“.

Vidya Diwakar (2020), smatra da dok vlade žure sa reakcijama na koronavirus, hitno je potrebno osigurati da mjere koje se poduzimaju budu osjetljive na potrebe njihovih najsiromašnijih i najugroženijih ljudi. Tako on ističe da su dosadašnje analize izbijanja bolesti poput SARS-a i Ebole sugerirale da je siromaštvo „važan faktor u prenošenju bolesti“. S obzirom na prirodu COVID-19 i njegov prijenos, politike suzbijanja i ublažavanja moraju obuhvatiti sve aspekte (društvene, socijalne, ekonomske, političke, geografske...), istovremeno prepoznajući da siromašniji ljudi mogu biti u većem riziku od pandemije, nego bilo ko drugi. Sve prethodno navedeno, Diwakar potrijepuje činjenicom da se dugoročni rizici od siromaštva mogu pogoršati kroz tzv. začarani krug bolesti, neimaštine i smrti, pri čemu siromaštvo doprinosi prenošenju bolesti, a zaraza podstiče siromaštvo.

Profesori sa odjeljenja za edukacijsku psihologiju, pri Ball State univerzitetu, u SAD-u W. Holmes Finch i Maria E. Hernández Finch, u svom dvomjesečnom

istraživanju pod nazivom *Poverty and Covid-19: Rates of Incidence and Deaths in the United States During the First 10 Weeks of the Pandemic*, navode kako pandemija Covid-19 predstavlja glavni izazovsvjetskom zdravstvenom sistemu koji nije viđen možda od gripeposljednji puta evidentirane još davne 1918. godine u SAD-u. Cilj ove studije bio je ispitati da li je broj umrlih povezan sa siromaštvom. Rezultati ove studije su otkrili da je broj smrtnih slučajeva zbog Covid-19 bio povezan sa siromašnijim sredinama u SAD-u. Rasprava o ovim rezultatima usredsređena je namogućnost da je testiranje na virus bilo manje dostupno u siromašnijim zemljama.

Maria Nicola, i drugi (2020), su se bavili istraživanjem i analizom socioekonomskih implikacija pandemije na svjetske ekonomije. Rezultati do kojih su ovi autori došli impliciraju na zaključak da objektivno postoji strah i opravdana bojazan od nove recesije i svjetskog finansijskog kolapsa, te da sadašnje vrijeme, zahtijeva elastično i snažno vodstvo u svakom sektoru svjetske ekonomije, strukturi (globalne) vlade tako i u širem društvu. Srednjoročno i dugoročno planiranje je prijeko potrebno za uravnoteženje ali i ponovno pokretanje nacionalnih ekonomija, nakon ove krize. U tom smislu, ovi autori predlažu široki plan socio-ekonomskog razvoja koji uključuje u prvom redu sektorske planove i ekosistem koji potiče poduzetništvo.

Nadalje, Warwick McKibbin & Roshen Fernando (2020) su prezentirali interesantno istraživanje pri čemu su koristili historijsku metodu, odnosno podatke iz prethodnih pandemija zapamćenih i zabilježenih u historiji, kako bi na temelju rezultata istraživanja razmotrili sedam prihvatljivih scenarija ekonomskih posljedica ako bi COVID-19 kao globalna pandemija i dalje imao naznake da će se zadržati u budućnosti. Ponudeni scenariji bi podrazumijevali sljedeća stanje i estimacije (pretpostavke, prognoze i procjene): 1) stanje koje podrazumijeva kontrolu pandemije, 2) stanje koje podrazumijeva otvaranje ekonomija, čime se situacija sa pandemijom ponovno pogoršava, 3) stanje ako nijedno od gorepomenih ne pokaže funkcionalnim i svijet je prinuđen živjeti sa time, 4) optimistični scenarij. U konačnici autori su zaključili da iako se projicira i optimistični scenarij, globalna ekonomija će pod utjecajem pandemije imati značajne negativne posljedice u narednim godinama.

Baldwin & Weder (2020) su ponudili svoje istraživanje u vidu knjige koja dalje odgovore na sljedeća pitanja: Kako, i koliko brzo, će se ekonomska šteta nastala pod utjecajem pandemije, proširiti? Koliko će stanje loše postati? Koliko će dugo trajati globalna šteta? Koji su mehanizmi ekonomske zaraze? I, iznad svega, šta mogu vlade nacionalnih ekonomija uraditi po tom pitanju?

HanBruce & Sulliva (2020) su se bavili ekonomskim utjecajem pandemije COVID-19 pružajući pravovremene i tačne informacije o utjecaju trenutne pandemije na dohodak i siromaštvo kako bi se informiralo o usmjeravanju izvora na one koji su najviše pogođeni i procijenio uspjeh trenutnih napora na suzbijanju virusa kao i podubljanja jaza siromaštva. Rezultati njihovih istraživanja ukazuju na to da se na početku pandemije vladina politika efikasno suprotstavila svojim efektima na dohodak, što je dovelo do pada siromaštva i porasta dohotka kod nekih demografskih grupa i geografskih područja. Tu činjenicu su objasnili na temelju porasta državne pomoći, uključujući naknade za osiguranje od nezaposlenosti i isplate ekonomskog utjecaja.

Martin, Markhvida, Hallegatte & Walsh (2020) su se fokusirali na predlaganje mikroekonomskog modela za procjenu direktnog utjecaja izolacije (tzv. Lock down) na dohodak domaćinstva, štednju, potrošnju i siromaštvo. Model pretpostavlja dva perioda:

krizno tokom kojeg neki pojedinci doživljavaju pad dohotka i svoju ušteđevinu mogu koristiti za održavanje potrošnje; i period oporavka, kada domaćinstva štede kako bi nadoknadila svoju potrošnju do nivoa prije krize.

Patel Nielsen et al. (2020), bavili su se analiziranjem utjecala COVID-19 na osobe niskog socijalno-ekonomskog statusa. Istraživanje je obuhvatilo Veliku Britaniju. Loši uslovi stanovanja, ograničen pristup okruženju i prenaseljenost smanjit će poštivanje socijalnog distanciranja. Njihovi su zaključci naveli na to da finansijski siromašniji ljudi često su zaposleni u zanimanjima koja ne pružaju mogućnosti za rad od kuće. Osim toga, ti poslovi podrazumijevaju i nestabilne radne uvjete i niske prihode, što uzročno-posljedično pogoršava stanje i otežava promptnu reakciju na COVID-19. Nadalje, to šteti i mentalnom zdravlju osoba koje imaju niske prihode i pojačavaju stres. Stoga, autori zaključuju da siromaštvo može ne samo povećati nečiju izloženost virusu, već i smanjiti sposobnost imunološkog sistema da se bori protiv njega. Da bi se pozabavili ranjivostima ekonomski najugroženijih u društvu, kreatori ekonomske politike moraju uvesti dugoročno zakonodavstvo za poboljšanje socijalne zaštite.

2.METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U radu su autori korisili deskriptivnu metodu istraživanja. Osim toga, posebno je ističe primjena historijske metode. Metode analize i sinteze, komparativna metoda, indukcija i dedukcija, metode klasifikacije, generalizacije i konkretizacije su posebno primjenjene u prezentaciji i diskusiji rezultata istraživanja, te u zaljučnim razmatranjima. Posebno je važno naglasiti, da je istraživanje realizovano na temelju sekundarnih podataka istraživanja. Istraživanje je podrazumjevalo konsultovanje literature, knjiga, članaka i studija iz oblasti islamske ekonomije i finansija, makroekonomije, i ekonomskog razvoja, te izvještaje i studije međunarodnih finansijskih i regionalnih institucija (MMF, Svjetska Banka, Islamska banka za obnovu i razvoj, OECD, UNDO i druge). Rezultati istraživanja su prezentirani u nastavku.

3.REZULTATI I DISKUSIJA

3.1 Pregled i stanje siromaštva u svijetu u vremenu COVID pandemije

Siromaštvo je problem sa kojim se suočavaju skoro sve zemlje na svijetu, a vlade ga svojim mjerama pokušavaju riješiti kako na lokalnom tako i na globalnom nivou. S obzirom da Milenijumski razvojni ciljevi nisu u ostvareni do 2015. godine, veliki je izazov sa kojim se sureću vlade u kontekstu smanjenja stope siromaštva. Radi se o višedimenzionalnom i kompleksnom problemu a trenutna epidemiološka situacija u svijetu ne doprinosi njegovom rješavanju, već naprotiv njegovom produbljivanju. Podaci iz naredne tabele upućuju na distribuciju siromaštva po svjetskim regijama.

Tablica 1. Siromaštvo po regijama u 2018. godini (% populacije)

	Broj siromašnih (% od ukupne populacije), 2018. referentna godina
--	--

Regija	1,9 USD	3,2 USD	5,5 USD
Istočna Azija i Pacifik	1,2	7,2	15,0
Evropa i Centralna Azija	1,1	4,3	12,0
Latinska Amerika i Karibi	3,8	9,3	22,6
Bliski Istok i Sjeverna Afrika	7,2	20,3	45,0
Južna Azija	7,6	38,8	31,0
Subsaharska Afrika	40,2	66,6	86,0
Ostale visokorazvijene zemlje	0,6	0,8	1,3

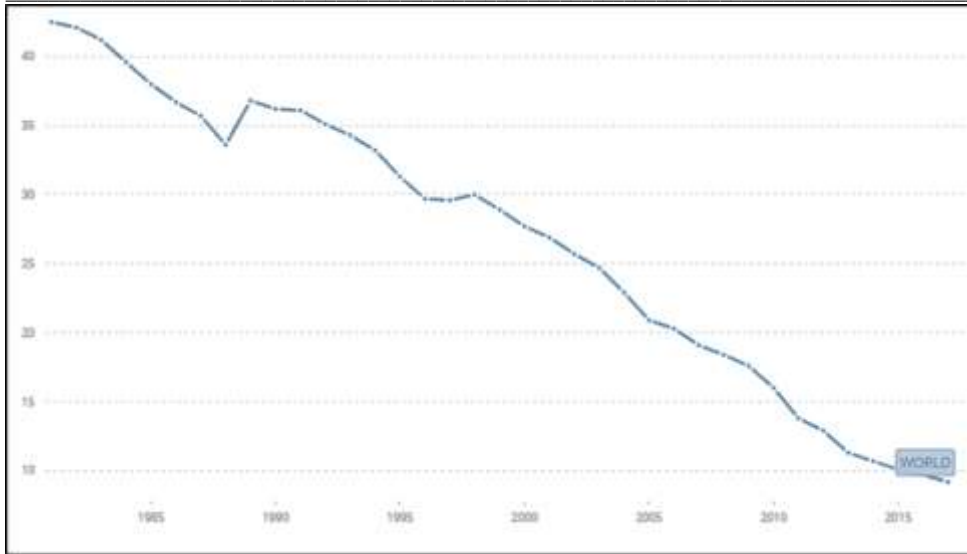
Izvor: PovcalNet

Podaci iz tabele ukazuju da su regije Subsaharska Afrika i Bliski Istok i Sjeverna Afrika regije u kojima je najviše zastupljeno siromaštvo po sve tri prikazane linije siromaštva. Čak i pri najnižoj liniji od 1,9 USD dnevno u Subsaharskoj Africi ekstremnim siromaštvom obuhvaćeno oko 40% populacije. Pri liniji siromaštva od 3,2 odnosno 5,5 USD koje se koriste za izračun siromaštva u zemljama u razvoju (niže i više srednjeg prihoda) oko 67, odnosno 86% populacije živi u uslovima siromaštva. Shodno aktuelnim istraživanjima, negativne reperkusije trenutne pandemije će osjetiti sve svjetske regije, a one najugroženije vjerovatno najviše.

Sumner, Hoy & Ortiz-Juarez (2020), su u svom istraživanju izvršili procjene potencijalnog kratkoročnog ekonomskog utjecaja COVID-19 na globalno siromaštvo kroz smanjenje dohotka ili potrošnje domaćinstva po glavi stanovnika. Njihove se procjene temelje na tri scenarija: niskim, srednjim i visokim globalnim kontrakcijama od 5, 10 i 20 %, pri čemu izračunavaju utjecaj svakog od ovih scenarija na broj siromaštva, koristeći međunarodne linije siromaštva od 1,90 USD, 3,20 USD i 5,50 USD dnevno. Procjene ovih autora su pokazale da COVID-19 predstavlja stvarni izazov za UN-ov cilj održivog razvoja da se zaustavi siromaštvo do 2030. godine, uzimajući u obzir činjenicu da bi se globalno siromaštvo moglo povećati prvi put od 1990. godine. Prema mišljenju ovih autora, u nekim regijama negativni uticaji mogu rezultirati nivoima siromaštva sličnim onima zabilježenim prije 30 godina. Prema najekstremnijem scenariju, smanjenja dohotka ili potrošnje od 20 %, značilo bi da bi se broj ljudi koji žive u siromaštvu mogao povećati za 420 do 580 miliona.

Kada je u pitanju ekstremno siromaštvo, ono se u svijetu konstantno smanjuje od 1990-tih na ovamo, sa 36,2% u 1991. godini na 9,2% svjetske populacije u 2017. godini. Pod uticajem COVID-a globalno ekstremno siromaštvo se prvi put povećava u posljednjih 30 godina, a prognoze nisu naročito optimistične.

Slika 1. Kretanje globalne stope siromaštva, siromašni koji žive sa manje od 1,9 USD dnevno (PPP 2011) (% ukupne populacije)

Izvor: Baza podataka Svjetske banke

Jasno je da će izbijanje korona virusa (COVID-19) vjerojatno imati dugotrajne ekonomske i socijalne efekte globalnih razmjera. Konkretno, projekcije BDP-a su revidirane za većinu zemalja i nacionalnih ekonomija, vođene „šokovima“ kako domaće potražnje i ponude, tako i naglim padom cirkulacije robe i usluga, stanovništva i kapitala. Revizije će se vjerovatno nastaviti, jer krajnji ishodi ekonomskog utjecaja ove pandemije ostaju i dalje nepoznanica. Tokom prvih nekoliko mjeseci izbijanja epidemije, vlade širom svijeta bile su isključivo usredotočene na upravljanje širenja bolesti, oslanjajući se u mnogim slučajevima na stroge mjere kontrole prijenosa, bez davanja na značaju trenutnim i budućim ekonomskim troškovima tih mjera. Međutim, kako je vrijeme prolazilo, postalo je jasno da će ekonomski i socijalni troškovi izbijanja biti značajniji i veći, pa su se vlade danas sve više usmjerile na širi skup ekonomsko-finansijskih intervencija koje mogu pomoći u ublažavanju takvih troškova.⁶

4.2 Pregled i stanje siromaštva u pojedinim regijama i zemljama u vremenu COVID pandemije

Nepobitna je činjenica da se siromaštvo kao „društveni fenomen“ i u zapadno-kapitalističkim i islamskim zemljama, samo dodatno „pojačalo“ i produbilo pojavom COVID-19. Siromašni žive prvenstveno (iako ne isključivo) u ruralnim područjima. Iako bi ovo moglo minimalizirati njihovu izloženost bolesti, to također znači da imaju ograničen pristup zdravstvenim uslugama. Štoviše, s obzirom da seoska domaćinstva obično više ovise o domaćim doznakama urbanih migranata, ekonomska zaustavljanja u urbanim područjima naštetit će siromašnima u ruralnim područjima. Siromašni u urbanim sredinama, s druge strane, žive u zagušenim naseljima sa nekvalitetnim uslugama, što značajno povećava rizik od zaraze.

Siromašni uglavnom rade u poljoprivrednom i uslužnom sektoru i obično su samozaposleni ili neformalno zaposleni, u mikro i porodičnim preduzećima. Oni koji su

⁶ World Bank's Poverty 2020. i Equity Global Practice 2020.

zaposleni u neformalnom sektoru usluga u urbanim sredinama vjerovatno će imati najteže početne posljedice.⁷ U subsaharskoj Africi, živi veliki udio ranjive populacije, sa niskim primanjima, ovisi o maloj poljoprivrednoj proizvodnji niske produktivnosti. Na primjer, 3/4 siromašnih oslanja se na poljoprivredu u Tanzaniji. Ova vrsta poljoprivrede zahtijeva od radnika migranata tokom berbe i pristup lokalnim tržištima za prodaju proizvoda i kupovinu zaliha; a svaki prekid može ugroziti sljedeću žetvu. Također, mnoge zemlje sa srednjim dohotkom (sa velikim neformalnim uslužnim sektorima u urbanim područjima, posebno u ugostiteljstvu, turizmu i maloprodaji), poput Kenije, Indije, Indonezije, Tajlanda su pod udarima karantenskih ograničenja i kolapsa međunarodnih putovanja. Ekonomije koje su izložene turbulencijama međunarodnog kretanja cijena robe ili koje se oslanjaju na izvoz prirodnih resursa poput nafte (Nigerija, Demokratska Republika Kongo), gotovinskih usjeva kao što su kafa, soja ili pamuk (Brazil, Gvatemala, Burkina Faso) ili robe široke potrošnje (Indonezija, Vijetnam, Meksiko) također, trpe velike gubitke. Na primjer, 55 % izvoza Nigera čine radioaktivne hemikalije, zatim nafta (16 %) i sjeme ulja (15 %).⁸ Pad izvoznih cijena, pored posljedica koje osjeti domaća nacionalna politika za suočavanje sa COVID-19, pogoršat će ekonomsku krizu u tim zemljama i još više populacije u navedenim zemljama gurnuti u zonu (liniju) siromaštva.

Velika ovisnost o javnim službama, posebno zdravstvu i obrazovanju. U kratkom roku, ograničeni pristup (kvalitetnim i) pristupačnim zdravstvenim uslugama može imati razarajuće posljedice u slučaju bolesti u porodici, dok zatvaranje škola može dovesti do smanjenja unosa hrane među djecom siromašnih porodica koja se često oslanjaju na programe hranjenja u školama (užina i sl.).

Ograničena ušteda i nedostatak pristupa osiguranju. To, u nedostatku adekvatnih zaštitnih mreža, može prisiliti siromašne da se oslanjaju na strategije suočavanja s potencijalnim dugotrajnim negativnim efektima, poput prodaje imovine ili smanjenih ulaganja u ljudski kapital.⁹ Međunarodne doznake, uglavnom porijeklom iz EU i SAD-a, čine značajan udio u BDP-u islamskih zemalja: Nepala (25,4%) i Etiopije (7%), Gvatemala (12%), Moldavija (10%), Šri Lanka (8%) i Tunis (5%). Iako veliki udio međunarodnih doznaka ide prema siromašnima, nagli pad doznaka može povećati vjerovatnoću da porodice koje su do sada imale srednji dohodak padnu u siromaštvo, a u nekim slučajevima smanje ulaganja u razvoj ljudskog kapitala (koji se često finansira doznakama).¹⁰

Domaće doznake važan su izvor prihoda i za seoska domaćinstva, posebno u zemljama sa niskim i nižim srednjim dohotkom.

Vlade koje imaju velika ograničenja resursa možda će morati ograničiti isplate socijalne podrške kako bi odgovorile na zdravstvenu krizu. Na primjer, u Jordanu, gdje je vlada pod značajnim fiskalnim pritiskom, javni transferi i doznake čine oko trećinu

⁷ Na primjer, 45 % svih radnika u Boliviji je neformalno zaposleno, kao i 90 % u Mozambiku i 80 % u Afganistanu.

⁸ IMF WEO Databases 2020.

⁹ Povećani izdaci za zdravstvo iz džepa mogu izravno utjecati na sposobnost domaćinstava da priušte druge potrebe. Na primjer, u Sudanu izdaci iz džepa pokrivaju čak 80 % troškova liječenja, a više od 40 % stanovništva nije pokriveno zdravstvenim osiguranjem.

¹⁰ Na primjer, gotovo 40% siromašnih domaćinstava u Nigeriji prima domaće ili međunarodne doznake. Budući da domaće doznake radnici urbanih neformalnih sektora, uključujući sezonske migrante u zemljama poput Bangladeša i Indije, šalju svojim porodicama u ruralnim područjima, značajan šok za urbani neformalni sektor vjerovatno će izravno smanjiti prihode od doznaka u ruralnim područjima.

ukupnog prihoda za najsiromašnijih 40 posto. Štoviše, iako vlade mogu povećati javne transfere kao odgovor na krizu, pokrivenost izbjegličkim i migrantskim stanovništvom (na primjer iz Venecuele ili Sirije u susjedne zemlje) je ozbiljno ograničena.

Povećanje cijena hrane (ili nestašica) vjerovatno će imati nesrazmjern utjecaj na domaćinstva sa niskim prihodima u mnogim ekonomijama u razvoju. Potrošnja hrane čini najveći udio u potrošnji domaćinstava sa niskim prihodima u mnogim zemljama u razvoju - na primjer, preko 60 % u ruralnim područjima u Mozambiku i između 66 i 75 % siromašnih i ranjivih u Indoneziji. Zemlje koje se u velikoj mjeri oslanjaju na uvoz hrane mogle bi doživjeti poremećaje u opskrbi. Na primjer, trenutno je zatvorena granica između Kirgistana i Kazahstana, a izvoz hrane iz Ruske Federacije ograničen je zbog COVID-19. Republika Kirgistan je veoma ovisna o uvozu hrane, posebno pšenice i pšeničnog brašna. Kirgistanska domaćinstva, koja u prosjeku troše 60 % potrošnje na hranu, morala su sve više pribjegavati strategijama suočavanja koje su štetne za njihovu prehranu i egzistenciju.¹¹

4.3 Odgovori vlada na povećanje siromaštva u svijetu uzrokovano pandemijom

Mjere i/ili intervencije vlade nacionalnih ekonomija (bez obzira da li se radi o zapadnokapitalistički ili islamski orjentisanim ekonomijama), moraju djelovati u pravcu umanjivanja potencijalno razarajućih efekata na životni standard ranjivih kategorija stanovništva i na ograničavanje dugoročnih posljedica koje bi svjetsku ekonomiju dovele do dubljih zamki siromaštva i nejednakosti.

Odgovori ekonomske politike vlada zapadnokapitalističkih zemalja i islamskih ekonomija su uključivale ciljne intervencije, kako slijedi:

Tablica 2. Komparativna analiza sprovedenih mjera u konvencionalnim i islamskim ekonomijama

Konvencionalne ekonomije	Islamske ekonomije
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vlade su osigurale efikasne mjere javnog zdravlja kako bi spriječile infekcije i zaraze, ✓ Sprovođenje politike za podršku sistemima zdravstvene zaštite iradnika ✓ Održavanje prihoda ranjivim društvenim grupama i preduzećima tokom izbijanja virusa. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tražili su finansijsku podršku od međunarodnih finansijskih institucija: Svjetske banke MMF, i ISDB
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podržavanje makroekonomske politike u cilju povratka povjerenja. ✓ Tražili su finansijsku podršku od međunarodnih finansijskih institucija: Svjetske banke MMF 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Fiskalna politika ✓ Novčani „paketi“ za fiskalne stimulacije ✓ Odgađanje ili ukidanje određenih poreza ili doprinosa (npr. PDV-a, poreza na promet, poreza na gorivo, poreza na zarade) za dati vremenski period; ✓ Smanjenja poreza za osnovne robe pogođene rastom cijena (npr. hranu, gorivo)
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Koordinirane multilateralne akcije kako bi se osigurale: efikasna zdravstvena politika, podržale ekonomije sa niskim prihodima, 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Monetarna politika („ubrizgavanje novca u ekonomije, i rezanje kamatnih stopa) ✓ Novčani „paketi“ za stimulacije

¹¹ IMF WEO Databases, World Bank 2020.

<p>stimulisanje i povećanje fiskalne potrošnje kao adekvatni i jedino efikasni instrument za vraćanje samopouzdanja i podršku javnim prihodima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Stabilizacija bilansa plaćanja i deviznog kursa ✓ Smanjivanje deviznog pritiska na ekonomiju, poput razvoja nove kreditne linije i SWAP ugovora.
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tzv. „Cash transfer“ kao novčani transferi i podrška siromašnim porodicama.¹² 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Socijalna politika – Novčana pomoć ugroženim i siromašnima.¹³ ✓ Adekvatna isporuka hrane najsiromašnijim kategorijama ljudi, u koje se ubrajaju mali poljoprivrednici, stočari i ribari. ✓ Reforma socijalne zaštite, veća jednakost i naglasak na socijalnu inkluziju. ✓ Privremene zabrane i / ili moratorijumi na plaćanje (javnih) računa za komunalne usluge kao određeno olakšanje domaćinstvima ✓ Preusmjeravanje resursa sa jednog programa na drugi u smislu preusmjeravanja bezuvjetnih novčanih transfera prema siromašnim, preraspodjela subvencija za hranu (npr. za hljeb), proširenje zdravstvenog osiguranja za siromašne, odgoda komunalnih plaćanja itd. ✓ Javna nabavka i distribucija osnovnih prehrambenih proizvoda. To se može učiniti u kombinaciji sa akterima iz privatnog sektora
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Aktivni programi tržišta rada te subvencije i bezpovratna sredstva za mala i srednja preduzeća 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Razvoj nove dimenzije ekonomije u smislu: zelene i inovativne ekonomije, te inkluzija i u ljudskom kapitalu, tehnologiji i infrastrukturi koja u konačnici dovodi do veće produktivnosti.
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rješavanje migrantske krize ✓ Uklanjanje predrasuda, diskriminacije i pristranosti 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Reforma institucija - prioritet ljudskim pravima, vladavini zakona ✓ efikasnije, odgovornije javne institucije koje će povećati povjerenje velikom broju građana.
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podrška malim i srednjim preduzećima, obzirom da ona sačinjavaju veliki udio u BDP-u islamskih zemalja i velika je stopa zaposlenosti u tim preduzećima.
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rješavanje migrantske krize ✓ Uklanjanje predrasuda, diskriminacije i pristranosti

Izvor: OECD Economic Outlook Interim Report Coronavirus: the world economy at risk (March 2020)

¹² Od 24. aprila 2020. gotovinski transferi provedeni u 22 zemlje upodrška porodicama u situacijama siromaštva i ranjivosti tokom krize pokrivena približno 90,5 miliona domaćinstava (385,7 miliona ljudi ili 58% stanovništva). Predviđeni izdaci tokom tri mjeseca iznositi će oko 36,83 milijarde USD, oko 0,7% BDP-a za 2020. godinu zemlje s najopsežnijim pokrićem domaćinstava u apsolutnom iznosu su Brazil (38,2 miliona), Kolumbija (11,3 miliona), Argentina (8,4 miliona) i Peru (4,8 miliona). Ova brojka je gotovo dvostruko veća od godišnjeg troška uslovnih novčanih transfera prije krize, koji je iznosio oko 0,35% BDP-a. Vidjeti i u: World Bank's Poverty 2020 i Equity Global Practice 2020.

¹³ Ujedinjeni Arapski Emirati najavili su poticajni plan od 27 milijardi USD za poticanje ekonomije, uključujući subvencije za vodu i električnu energiju za građane, te komercijalne i industrijske aktivnosti. Katar je najavio sličan paket od 23 milijarde USD za podršku i pružanje finansijskih i ekonomskih poticaja privatnom sektoru. Saudijska Arabija najavila je paket od 13 milijardi USD za podršku malim i srednjim preduzećima. Egipat je predstavio sveobuhvatan plan koji košta 6 milijardi USD za borbu protiv brzo širenja virusa i podršku ekonomskom rastu. Vidjeti i u: World Bank's Poverty 2020.

Na kraju je veoma važno apostrofirati da će se „pandemija uticaji“ na siromaštvo i životni standard vremenom razlikovati od zemlje do zemlje. Kao posljedica toga, paketi odgovora svjetske politike ali i nacionalnih politika moraju biti prilagođeni okolnostima u svakoj zemlji i dizajnirani na načine koji će im pomoći da budu fleksibilnije i prilagodljivije. Pored toga, efikasno kreiranje politike i praćenje u situaciji koja se tako brzo razvija zahtijeva da donosioci odluka imaju pristup pravovremenim informacijama koje su relevantne za blagovremene (ekonomske, socijalne, politike, društvene) odluke. Slično tome, s obzirom na prirodu krize bez presedana COVID-19 i brzinu kojom vlade pokreću politike i programe za rješavanje njezinih utjecaja, važno je uspostaviti sisteme koji omogućavaju praćenje provođenja politike i programa u svakom trenutku.

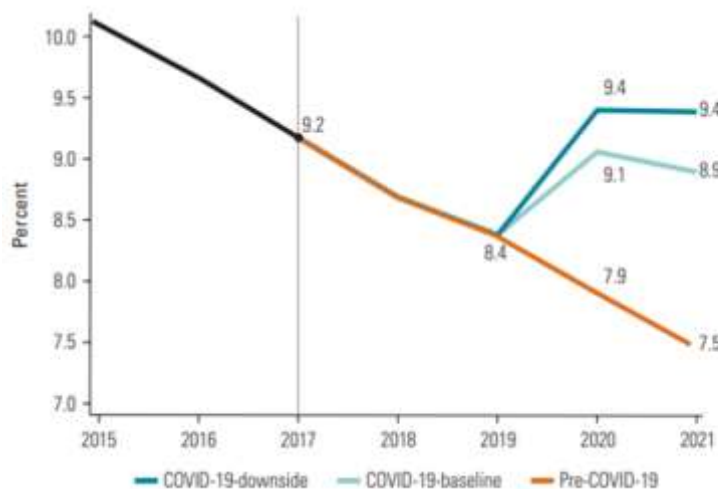
4.2.1 Prognoze

Prethodno prezentirani podaci su pokazali su regije regije Subsaharska Afrika i Bliski Istok i Sjeverna Afrika regije najviše pogođene siromaštvom po sve tri posmatrane linije siromaštva, a za čekivati je da će pod uticajem COVID-19 ove regije bilježiti dalje povećanje siromaštva.

Prema istraživanju Sumner, Hoy & Ortiz-Juarez iz 2020. Godine negativni utjecaji pandemije mogu rezultirati nivoima siromaštva sličnim onima zabilježenim prije 30 godina, dok prema najekstremnijem scenariju, smanjenja dohotka ili potrošnje od 20 %, značilo bi da bi se broj ljudi koji žive u siromaštvu mogao povećati za 420 do 580 miliona.

Svjetska banka procjenjuje da će doznake naglo pasti za oko 20% u 2020. godini. To je uglavnom zbog pada plata i zaposlenosti radnika-migranata, (Svjetska banka, 2020). Očekivani uticaj ekonomskog usporavanja i padamreže socijalne sigurnosti je dovelo do toga da se poveća i stopa siromaštva. Naime, Svjetska banka predviđa porast stope siromaštva sa 8,2% u 2019. na 8,6% u 2020. ili sa 632 miliona ljudi na 665 miliona ljudi (Svjetska banka, 2020).

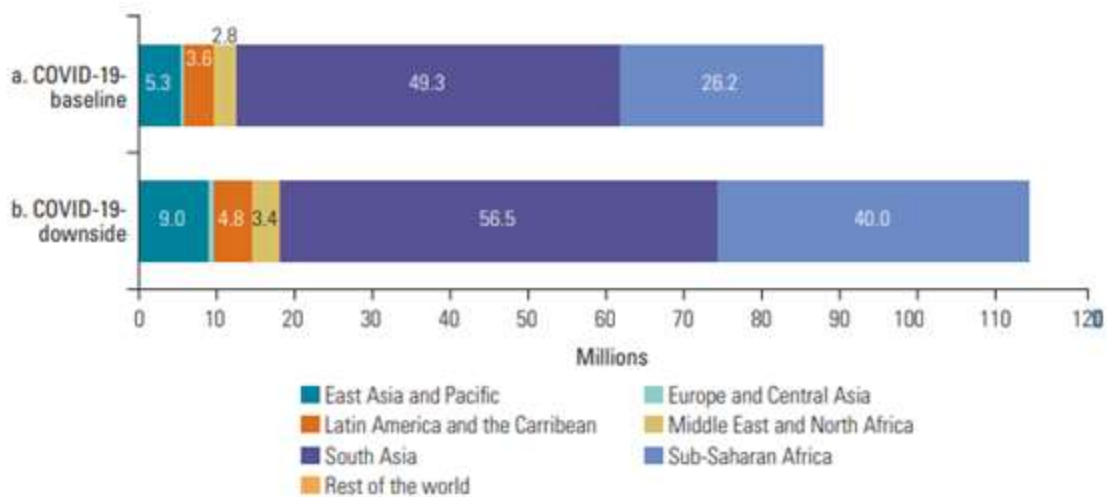
Slika 2. Globalna stopa siromaštva pri liniji siromaštva od 1,9 USD dnevno 2015-2021.

Izvor: PovcalNet, World Bank Group (2020), Poverty and Shared Prosperity 2020: Reversals of Fortune, Washington D.C., p. 5.

Globalna stopa siromaštva bi vjerovatno nastavila svoj pad koji bilježi još od 1990-tih godina da se nije pojavila pandemija, a vlade bi bile usmjerene na ostvarenje postavljenih Ciljeva održivog razvoja (SDGs), naročito ostvarenju prvog cilja koji se odnosi na iskorjenjivanje siromaštva u svijetu. Međutim, kako slika 2 pokazuje pod uticajem COVID-19 stopa siromaštva u 2020 raste na 9,1 odnosno 9,4%, tj. prognozira se da će rasti na 8,9 odnosno 9,4% u 2021. godini u ovisnosti od kontrakcije globalnog ekonomskog rasta od 5, odnosno 8% respektivno.

Slika 3. Dodatni siromašni pri liniji siromaštva od 1,9 USD dnevno, prema COVID-19 optimističnom i COVID-19 pesimističnom scenariju, 2020 godina.

Izvor: PovcalNet, World Bank Group (2020), Poverty and Shared Prosperity 2020: Reversals of Fortune, Washington D.C., p. 6.

Prognoze Svjetske banke ukazuju na visok i zabrinjavajući uticaj pandemije COVID-19 na svjetsko siromaštvo. Slika pokazuje da će dodatnih 5,3%, odnosno 9% svjetske populacije ući u siromaštvo, odnosno živjeti sa manje od 1,9 USD dnevno. Oni koji su i prije pandemije svrstavani u kategoriju siromašnih ili ranjivih nose najveći teret krize. Shodno navedenom, Cilj 1 održivog razvoja vjerovatno neće biti ostvaren do 2030. godine.

Studija međunarodne organizacije *Food and Agriculture Organizations of the United Nations* za 2020. godinu, objavila je istraživanje koje se bavilo analizom stanja u siromaštvu u ruralnim područjima, pod utjecajem pandemije COVID-19. Naime, u studiji se navodi da su ruralna područja mnogo manje spremna za suočavanje sa direktnim i indirektnim utjecajem krize. Od 734 miliona ekstremno siromašnih ljudi prije krize COVID-19, 80 % populacije živi u ruralnim područjima. Od toga 76 % populacije radi u poljoprivredi. Istaknuto je da se seoski stanovnici najviše suočavaju sa posljedicama pandemije zbog toga što imaju bespravan pristup odgovarajućim sanitarijama, zdravstvenim uslugama, obrazovanju, internetu i komunikacijskoj tehnologiji, socijalnoj zaštiti i javnoj infrastrukturi.

Istraživanja stanja i aktuelnih trendova o uticaju COVID-a na siromaštvo, rađena

su i u cijelom Arapskom regionu¹⁴ (*UN report 2020*). Arapska regija, koja broji oko 436 miliona ljudi, je prije pandemije bilježila stope smrtnosti niže od globalnog prosjeka, ali novijitrendovi su razlog za zabrinutost, posebno u svjetlu fragmentirane zdravstvene zaštite i nedovoljne primarne njega u mnogim arapskim zemljama. Pandemijaje također, donijela i mnoge druge (negativne) izazove, koja uključuje: nasilje i sukobe;nejednakosti; nezaposlenost; siromaštvo; neadekvatnu mrežu socijalne sigurnosti; nebriga o ljudskim pravima; neadekvatne vladajuće institucije i strukture; te neadekvatan ekonomski model. Procjenjuje se da se rang siromašnih povećavaza 14,3 miliona ljudi (dakle, ukupno 115 miliona). To je jedna četvrtinaukupnog arapskog stanovništva. Arapski region¹⁵ bi mogao izgubiti 42 milijarde USD GDP-a. Stopa nezaposlenosti u regiji mogla bi se povećati za 1,2 % zbog izbijanja COVI-19. To implicira da bi region mogao izgubiti najmanje 1,7 miliona radnih mjesta u 2020. godini.Već su između januara i sredine marta 2020. godine preduzeća u cijeloj regiji zabilježila velike gubitke na tržišnom kapitalu, oko 420 milijardi USD.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Današnji svijet se suočava sa krupnim izazovima, a pored problema koji prijete svjetskoj sigurnosti kao što su klimatske promjene i teroristički napadi, siromaštvo – posebno intenzivirano pod uticajem COVID-19 također predstavlja gorući problem. Pod uticajem COVID-a globalno ekstremno siromaštvo se prvi put povećava u posljednjih 30 godina, a prognoze nisu naročito optimistične. Shodno prezentiranim istraživanjima, negativne reperkusije trenutne pandemije će osjetiti sve svjetske regije, a one najugroženije vjerovatno najviše.

Svijet se u 2020. godini suočio sa ogromnim problemima izazvanim pandemijom, a osim u zdravstvo oči svjetske javnosti uprte su u nacionalne i globalne nosioce ekonomskih politika iščekujući ekonomske odgovore i rješenja na veliki broj nagomilanih ekonomskih problema. Veliki broj zemalja se susreo sa padom proizvodnje, inflacijom, rastom nezaposlenosti, smanjenjem vanjskotrgovinske razmjene, produbljenim deficitima u vanjskotrgovinskim bilansima, smanjenjem poduzetničkih aktivnosti, smanjenjem dohodaka, povećanjem siromašva, padom životnog standarda i u konačnici smanjenjem ekonomskog rasta te je ostalo otvoreno pitanje na koji način će se ekonomije suočiti sa ovim izazovima, koji je najbolji način za izlazak iz teške situacije.

Kao što je prethodno prikazano, različite zemlje imaju različite odgovore na krize i smanjenje ekonomskih aktivnosti, a rezultati će u konačnici biti vidljivi u dugom roku. Ostaje neupitna činjenica da bez zajedničkih napora vlada, koordinacije i partnerstava na globalnom i regionalnom nivou, uz pomoć međunarodnih finansijskih i nevladinih organizacija.

¹⁴ Istraživanje je obuhvatilo sljedeće zemlje: Algeria Bahrain Comoros Djibouti Egypt Iraq Jordan Kuwait Lebanon Libya Mauritania Morocco Oman State of Palestine Qatar Saudi Arabia Somalia Sudan Syrian Arab Republic Tunisia United Arab Emirates Yemen.

¹⁵Somalija, Jordan, Lebanon, Jemen, Sudan, Irak, Kurdistan.

REFERENCE

1. Baldwin A., Weder M. (2020) Mitigating the COVID Economic Crisis: Act Fast and Do Whatever It Takes CEPR PressCentre for Economic Policy Research London, EC1V, pp.1-12.
2. Diwakar V. (2020). From Pandemics To Poverty: The Implications Of Coronavirus For The Furthest Behind. Dostupno na: <https://www.odi.org/blogs/16754-pandemics-poverty-implications-coronavirus-furthest-behind>, pristupljeno: 20.11.2020.
3. Finch H., Hernández M., (2020), Poverty and Covid-19: Rates of Incidence and Deaths in the United States During the First 10 Weeks of the Pandemic, *Front. Sociol.*, dostupno na:
4. HanBruce M., Sulliva A: (2020). Income and Poverty in the Covid-19 Pandemic, *NBER Working Paper No. 27729*, pp.33-45
5. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fsoc.2020.00047/full>, pristupljeno: 17.10.2020.
6. IMF (2020). [IMF's policy tracking platform Policy Responses to COVID-19](https://www.imf.org/en/Publications/SPROLLS/world-economic-outlook-databases), 2020, dostupno na: [www.imf.org/ IMF's policy tracking platform Policy Responses to COVID-19](https://www.imf.org/en/Publications/SPROLLS/world-economic-outlook-databases))pdf, prustupljeno: 20.10.2020.
7. IMF WEO, Data bases. Dostupno na: <https://www.imf.org/en/Publications/SPROLLS/world-economic-outlook-databases>, pristupljeno: 20.11.2020.
8. Islamska razvojna banka, oficijelni web site: www.isdb.org, pristupljeno 10.10.2020.
9. Martin A., Markhvida M., Hallegatte S., & Walsh B., (2020). [Socio-Economic Impacts of COVID-19 on Household Consumption and Poverty](#), *Economics of Disasters and Climate Change*, Springer, vol. 4(3), pp. 453-479,
10. McKibbin W., Fernando R. (2020) The Global Macroeconomic Impacts of COVID-19: Seven Scenarios [CAMA Working Paper No. 19/2020](#), pp. 1-14
11. Nicola M., et al. (2020), [Ending Learning Poverty](#), *World Bank Edition*, pp.1-25
12. OECD (2020), [Economic Outlook Interim Report Coronavirus: The World Economy At Risk \(March 2020\)](#), dostupno na: www.oecd.org/TheWorldEconomyAtriskpdf., pristupljeno: 20,10.2020.
13. Patel J. A., et al (2020)Poverty, Inequality And COVID-19: The Forgotten Vulnerable Public Health No. 13. available at: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/?term=Patel+JA&cauthor_id=32502699, pristupljeno: 20.10.2020,
14. PovcalNet, <http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/povOnDemand.aspx>, pristupljeno: 30.11.2020.
15. Suryahadi A., Izzati A., Suryadarma D., (2020). [Estimating the Impact of Covid-19 on Poverty in Indonesia](#), *Bulletin of Indonesian Economic Studies*, Taylor & Francis Journals, vol. 56(2), pp. 175-192.
16. [United Nations Economic and Social Commission for Western Asia](#), oficijelni web site: www.unescwa.org
17. World Bank (2020), World Bank and Equity Global Practice 2020 dostupno na: <https://www.unjobnet.org/jobs/detail/19182131>, pristupljeno: 20.10.2020.
18. World Bank Group (2020). *Poverty and Shared Prosperity 2020: Reversals of Fortune*, Washington D.C.
19. World Bank Online database, <https://data.worldbank.org/>, pristupljeno: November 2020.